

'หลวงนายสิทธิ' ภูมิคนหัวใหม่ผู้เป็นมหาบุรุษรัตนอม

พลาตีย์ สิทธิธัญกิจ

วันที่ ๑๙ มกราคม ที่ผ่านมา เป็นวันพิราลัยของบุคคลหนึ่งเดียวที่เป็นมหาบุรุษรัตนอมของแผ่นดิน คือสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ผู้มีบทบาทสำคัญในการปกครองของสยาม ท่านเป็นบุตรชายคนโตของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) กับท่านผู้หญิงจันทร์ ซึ่งเล่าเรียนวิชาอยู่ที่บ้าน จากบุคคลในตระกูล ด้วยบิดามีตำแหน่งพระยา พระคลัง เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ที่ปกครอง หัวเมืองชายทะเลฝ่ายตะวันออก จึงได้เรียนรู้งานราชการที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศและการปกครองจากบิดา เมื่อเติบโตบิดาได้นำเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๒ มีชื่อเรียกว่า มหาดเล็กช่วง ช่วยบิดาทำงานด้านกรคลังและกรมท่า รวมทั้ง ติดต่อกับต่างประเทศ ในรัชกาลที่ ๓ มหาดเล็กช่วง ได้เลื่อน

เป็น นายไชยขรรค์ มหาดเล็กหุ้มแพร เป็น หลวงสิทธิ นายเวรมหาดเล็ก เรียกกันว่า หลวงนายสิทธิ ตามลำดับ หลวงนายสิทธิ เป็นกลุ่มคนหนุ่มที่เรียกว่า "หัวใหม่" ด้วยสนใจศึกษาวิชาการของชาวตะวันตก เนื่องจากอังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่โลกตะวันออกและประชิดเขตแดนสยามมากขึ้น หาก ไม่ปรับตัวให้รู้เท่าทันฝรั่ง สยามอาจถูกยึดครองเป็นอาณานิคมได้ ในช่วงเดียวกันนี้ก็มีผู้เล็งเห็นการณ์ไกลของวิทยาการสมัยใหม่ คือ วชิรญาณภิกขุ (เจ้าฟ้า มงกุฎ) สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท และหลวงนายสิทธิ ซึ่งสนใจศึกษาวิชาการต่อเรือกำปั่นเป็นพิเศษ และได้ศึกษาภาษาอังกฤษ

ในรัชกาลที่ ๓ หลวงนายสิทธิได้เลื่อนเป็น จมื่นไวยวรนาถ หัวหมื่นมหาดเล็ก และปี พ.ศ.๒๓๘๔ ได้เพิ่มสร้อยนามเป็น จมื่นไวยวรนาถภักดีศรีสุริยวงศ์ จนปลายรัชกาลที่ ๓ พ.ศ.๒๓๙๓ ได้เลื่อนเป็นพระยา ศรีสุริยวงศ์ จางวางมหาดเล็ก หลังจากบิดาได้เป็นสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้ง พระยาศรีสุริยวงศ์ จางวางมหาดเล็ก ขึ้นเป็น เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ว่าที่สมุหพระกลาโหม ด้วยเหตุที่สมเด็จพระเจ้าบรมมหาประยูรวงศ์นั้นถือตราคชสีห์ในตำแหน่งสมุหพระกลาโหมอยู่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว จึงทรงสร้าง "ตราครุฑพระขรรค์" พระราชทาน แก่เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ โดยเฉพาะ ครั้นเมื่อได้ตำแหน่ง สมุหกลาโหมเต็มอำนาจแล้ว จึงได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ทั้งตราคชสีห์ และตราครุฑพระขรรค์ ในตำแหน่งสมุหพระกลาโหม จึงทำให้เป็นสมเด็จพระยาที่มีบทบาทสำคัญในการปกครองประเทศมากขึ้น

หลังจากสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) สมเด็จพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค) และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงแก่พิราลัย และสวรรคต ตามลำดับลง เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์จึงเป็นบุคคล ที่มีอำนาจมาก จนสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวว่า "ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เป็นเสมือนแม่ทัพแล้ว สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ก็เป็นเสมือนเสนาธิการ ช่วยกันทำงานมาตลอดรัชกาลที่ ๔" ในรัชกาลที่ ๕ หลังจาก เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในช่วง พ.ศ.๒๔๑๑- ๒๔๑๖ และลาออกจากตำแหน่งแล้ว ท่านได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง "สมเด็จพระเจ้าพระยา" เป็นคนสุดท้าย ของแผ่นดิน ในสุพรรณบัตรนั้น จารึกรื้อยนามว่า สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ สมันตพงศ์พิสุทธิ มหาบุรุษ รัตโนดม บรมราชูตมรรค มหาเสนาบดี... ฯลฯ อันมีฐานะ เป็น "มหาบุรุษรัตโนดม" หนึ่งในเดียวในสยามที่มีอำนาจในอิสริยยศบรรดาศักดิ์ ๓๐,๐๐๐ ไร่ ยิ่งกว่าจตุสดมภ์มนตรี ๓ เท่า ดำรงตรามหาสุริยมณฑลที่ให้อำนาจบังคับบัญชาสิทธิขาดราชการแผ่นดินในกรุงนอกกรุงทั่วพระราชอาณาจักร และสำเร็จสรรพอาณัติสิทธิประหารชีวิตคนได้ถึงอุกฤษฏ์โทษมหันตโทษได้ จึงเป็นขุนนางที่ถูกหวาดระแวงในการมีอำนาจของท่านมากที่สุด แต่ด้วยความซื่อสัตย์จงรักภักดีที่มีมาแต่ต้นและผ่านการสนองงานที่สร้างคุณูปการให้กับบ้านเมืองอย่างมากมายและได้แก้ไขปัญหาคความวุ่นวายในรัชกาลมาตลอด ท่านจึงรู้จักพอ ด้วยการใช้ชีวิตบั้นปลายด้วยการออกไปอยู่เสียที่เมืองราชบุรี เพื่อลดความหวาดระแวงและอำนาจที่มากล้นนั้น เพื่อยืนยันการเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ผู้ซื่อสัตย์อย่างแท้จริง ทำให้นึกถึงเพลงที่พระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) หรือครุมีแขก แต่งขึ้นใหม่ที่มี ความไพเราะยิ่ง ซึ่งเป็นเพลงโปรดของท่าน ชื่อเพลง "พระอาทิตย์ชิงดวง" ที่บอกความในใจของท่านไว้กับประวัติศาสตร์

ตราสุริยมณฑล

ตราเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์

ที่มา : พลาติคัย สิทธิธัญกิจ. (23 มกราคม 2565). *หลวงนายสิทธิ ภูมิคนหัวใหม่ผู้เป็นมหาบุรุษรัตโนดม*. หน้า 13.